

LIBUŠE VOLÁ LONDÝN I.

(Radiodepeše vyměněné mezi vyslačkou LIBUŠÍ a Londýnem 9. 1. - 15. 4. 1942)

Jan NĚMEČEK

Problematika činnosti prvních paraskupin z Velké Británie, které byly vyslány na území protektorátu v letech 1941/1942, patří k tématům, jež byly, jsou a stále budou živé. O to potřebnější je zveřejnění dokumentů, které by jejich činnost blíže osvětlily. Navíc, pokud byly tyto dokumenty (zejména depeše) zveřejněny, dělo se tak jen výběrem určitých pasáží, což do jisté míry zkreslovalo pohled na skutečnost. Proto vznikla tato edice, jež si klade za cíl zveřejnit depeše¹⁾, které byly vyměněny mezi radiostanicí LIBUŠE paraskupiny SILVER A a ústředím čs. zahraničního odboje ve Velké Británii.²⁾ V první části budou publikovány depeše z období 9. ledna - 15. dubna 1942, v druhé depeše od 15. dubna - 26. června 1942, v třetí pak depeše, které Londýn poslal přes LIBUŠÍ domácímu odboji, tj. které nebyly přímo určeny SILVER A.³⁾

Spojení domácího a zahraničního odboje se dělo dvojnásobným způsobem: prostřednictvím kurýrů a prostřednictvím vyslaček. První způsob se užíval hlavně na počátku okupace, kdy ještě existovaly možnosti legálních cest do zahraničí. Postupem času však byla tato kurýrní spojení buď Němci odhalena a kurýři pozatýkáni, nebo z důvodů zůstávajícího se režimu v protektorátu se možnosti vycestování (za války do neutrálních zemí - Švédsko, Švýcarsko) snížily na minimum. Proto základním spojením domácího odboje se zahraničním zůstal kontakt prostřednictvím vyslaček. Pro odbojové organizace národního odboje, soustředěné v Ústředním vedení odboje domácího (ÚVOD), byla nejdůležitější vyslačka s krycím názvem SPARTA I, která pracovala již od roku 1939 a měla kontakt nejdříve s čs. mistry ve Varšavě, Bukurešti, později Paříži a Londýně. Její provoz byl zajišťován Politickým ústředím (PÚ) prostřednictvím doc. Krajiny, technickou obsluhu prováděli vojáci z Obrany národa (ON).

Od 6. dubna 1940 udržovala pravidelné spojení s Vojenskou radiovou ústřednou v anglickém Woldinghamu až do 7. května 1941, kdy byla odhalena nacisty. Později se jí podařilo opět obnovit provoz, ale zásahem gestapa v noci na 4. října 1941 definitivně skončil její provoz. Doc. Krajina zůstal na svobodě, ale již bez vyslačky. K jeho dalšímu zkontaktování s Londýnem došlo až prostřednictvím LIBUŠE. Druhou vyslačkou, která udržovala spojení od 28. března 1941, byla SPARTA II, kterou provozovala legendární trojice vojáků ON Balabán - Mašín - Morávek. Její provoz ovšem narušovaly neustálé zásahy gestapa.⁴⁾ Až navázání spojení vyslačkou LIBUŠE přineslo Londýnu aktuální informace o stavu odbojového hnutí v protektorátu.⁵⁾

Jedním z klíčových úkolů paraskupiny SILVER A, jež přistála 29. prosince 1941 poblíž obce Senice u Poděbrad⁶⁾, bylo tedy navázat přerušené radiové spojení domácího odboje s čs. zahraničním vedením v Londýně. Po přistání bylo jedním z prvních opatření umístit v bezpečném úkrytu vyslačku LIBUŠI. Ta byla nejprve převezena do Pardubic (k učitelí Janáčkoví), 4. ledna 1942 pak do prvního vysílacího místa - do lomu Hluboká u Ležáků. Následovaly pokusy o navázání spojení s Vojenskou radiovou ústřednou ve Woldinghamu (VRÚ). Po několika neúspěších bylo 15. ledna 1942 poprvé dosaženo vzájemného kontaktu.⁷⁾ Technicky probíhalo předávání tak, že depeše byly nejdříve zašifrovány (hlavně A. Bartošem i ostatními dvěma členy skupiny, pomocné práce vykonávali i někteří spolupracovníci), poté předány VRÚ, odkud byly zašifrované zaslané dálkopisem do Londýna a teprve zde rozšifrovány čs. zpravodajskou službou. Dne 26. ledna se změnil šifrovací klíč - odtud bylo používáno básně Svatopluka Čecha "Nadšen".⁸⁾

Je pochopitelné, že zpočátku nebyly depeše LIBUŠE zpravodajsky příliš bohaté, což ostatně dokumentuje i zpráva o spojení s domovem asi z května 1942, kde je konstatováno, že LIBUŠE byla zpočátku zpravodajsky hluchá.⁹⁾ Přinášela však zprávy z běžného života protektorátu, které byly důležité pro vysílání dalších skupin. Situace se kvalitativně změnila po navázání spojení se zbytky domácího odboje, zejména se škpt. Morávkem, přes něhož se do Londýna dostaly důležité zprávy od agenta A-54 Paula Thümmela.¹⁰⁾ Rovněž významné byly i informace od doc. Krajiny. Jak Morávek, tak i Krajina se snažili navázat vlastní spojení s Londýnem, ale Morávkova smrt a Krajinovy technické obtíže způsobily, že LIBUŠE i nadále zůstávala hlavní oporou spojení. Souběžně s tím, jak SILVER A budovala své vlastní informační síť, rostla i hodnota zpráv, což je markantní zvláště v případě spolupráce se sokolskou ilegální organizací OSVO.

Provoz vyslačky se přirozeně neobešel bez poruch. Všechny však byly odstraněny za pomoci obětavých pardubických spolupracovníků.¹¹⁾ Kromě původní anglické stanice byly sestrojeny za jejich pomoci ještě dva další přístroje do rezervy. LIBUŠE se v polovině února 1942 na kratší dobu přestěhovala do Mnětic u Pardubic, ale potom se opět vrátila do lomu Hluboká.

Je pochopitelné, že intenzivní provoz LIBUŠE nešel pozorností gestapa. To za pomoci radiogoniometrické služby zaměřilo jako působíště vyslačky

trojúhelník Chrudim - Seč - Hlinsko. Po varování byla LIBUŠE v polovině března 1942 přemístěna do Pardubic a odtud pak 20. března převezena k Hrabovým na sádka u Bohdanče. Ani zde neušla pozornosti. Proto byl vyhledán nový úkryt a v polovině dubna se přestěhovala do Švandova mlýna v Ležákách, kde zůstala až do atentátu na Heydricha.¹²⁾

Atentát přinesl s sebou nové ohrožení - v okolí Ležáků se opět objevilo pardubické gestapo. Dne 17. června 1942 LIBUŠE opustila Ležáky a našla přechodný úkryt u Jana Nováčka v Rosicích nad Labem, odkud se přesunul do úkrytu zajištěného odbojovou skupinou S 21 B v Bohdašíně, odkud byla také odeslána poslední depeše LIBUŠE. Ani zde však v důsledku zrady a také zachycení vysílání LIBUŠE z bohašínské školy německou odposlouchávací službou nebylo bezpečno. Dne 27. června se ještě podařilo vyslačku i s Potůčkem přemístit k Burdychovům do Končin. 30. června však gestapo úkryt obklíčilo. Potůčkovi se podařilo prostřílet se, ale LIBUŠE i se šifrovým klíčem a některými zprávami Němcům padla do rukou. Potůček bez pomoci spolupracovníků a vyčerpán byl na útěku 2. července 1942 zastřelen českým četníkem strážmistrem Půlpánem.¹³⁾

Radio spojení s domovem bylo jedním z klíčových úkolů čs. rozvedky v emigraci. Jeho význam byl nepochybný pro celý zahraniční odboj, jak to charakterizoval prezident dr. E. Beneš: "Bez stálého styku s domovem, nepřerušeno ani v době největšího teroru a udržovaného za cenu nejvyšších obětí, nebyla by zahraniční akce docílila mnohých úspěchů, jež jí byly dopřány."¹⁴⁾ Toto uznání patří také LIBUŠI a jejímu radistovi J. Potůčkovi, který za pomoci svých druhů a spolupracovníků dokázal udržovat téměř půl roku spojení s Londýnem. Přispěl tak velkou měrou k určité aktivizaci odboje v jarních měsících roku 1942 a také k akci nejvýznamnější - atentátu na Heydricha.

Význam LIBUŠE byl velký i v dalších ohledech - např. pro přípravu a provádění dalších výsadek operací, pro něž přinesl neocenitelné údaje a umožnil provést některé změny v přípravě dalších skupin. Rovněž je třeba vyzvednout vlastní zpravodajskou činnost SILVER A, která zatím zůstávala trochu ve stínu zpravodajství škpt. Morávka a doc. Krajiny. Počet zatčených spolupracovníků Bartoše a ostatních však ukazuje skutečnou rozlohu zpravodajských síť.

Likvidací LIBUŠE je znovu přerušeno pravidelné spojení se zahraničím - až do prosince 1942, kdy bylo na přechodnou dobu navázáno prostřednictvím skupiny ANTIMONY.

* * *

EDICE DEPEŠÍ

Depeše Libuše do Londýna :

15. leden 1942

bez čísla

TER. BUREŠ [správně BURŠA], KOTRČ zavření.¹⁵⁾ Pošlete nové adresy. ICE¹⁶⁾

17. leden 1942

425-460-17

CHES. Byli jsme vysazeni v prostoru Poděbrady. Vše jinak v pořádku zásluhou ŠVADLENKY.¹⁷⁾ Stanice i my improvisování. Zpráva: Němci chystají útok plynem. První cíl Petrohrad. Hlavní sklad Riga, hlavní výroba Lutín u Olomouce a Semtín. ICE.

20. leden 1942

701-160-20

CHES. Materiál i skupina v pořádku. Umístěna improvisovaně. Zašlete adresy. ICE.

22. leden 1942

816-200-22

CHES. Stanice a TOLAR¹⁸⁾ v osamělém domě na Skutečsku.¹⁹⁾ TOUŠEK²⁰⁾ v Pardubicích, já pojišťovacím agentem. ICE.

817-255-22

CHES. Odpovědi můžete dostat až druhý neb třetí den. Máme nové osobní doklady. Nemožno schnat regulerní práci a lístky. ICE.

23. leden 1942

815-130-23

CHES. Děkuje, nezklamem. Sedlar [správně Sedlák]²¹⁾ v Praze, dosud se nevrátil. ICE.

25. leden 1942

651-345-24

TER. Adresa ad 1: Před jeden a půl rokem se odstěhovala, neví se kam. Ad 2: Žij a bydlí v Prostějově. Ad 3: Zavřena asi 2 měsíce. Adresu č. 1 přezkouším na popisném úřadě.²²⁾ /A

29. leden 1942

600-140-27

TER. Adresátka č. 1 není v Praze. Pondělkem sleduji adresu č. 2. ICE.

61-220-27

CHES. Zapojení do normálního života se pomalu daří. Máme nové papíry. Prozatím závislí na politické organizaci.²³⁾ /A

62-200-27

A/ Vydělečně nelze pracovat. Od 1. 2. jsem povolil 3000 K měsíčně pro každého. Ceny fantastické. PAR.

3. únor 1942

920-230-31

POR. Cestování: Vlakem normální, bez kontrol. Autobus neb taxi vyjíměčně. Koupě kola jen na poukaz Oberlandrátů. /A

921-200-31

A/ Schnat nové průkazy pro další nemožno. Vybavit křestním, domovským listem, možno-li občanskou legitimací. /B

922-270-31

B/ Kontroly jen při ubytování v hotelu. Pracovní knížku možno opatřit, je to však nežádoucí, neboť pak k dispozici úřadu práce (řší). /C

923-255-31

C/ Bez lístků nemožno koupit absolutně nic, je možno jen dostat od známých, však jen v malém množství. Jinak schnat nemožné. /D

924-215-31

D/ Všechny peníze v platnosti. Trati hlídány vládním vojskem. Ve všech obcích v noci protisabotážní hlídky. /E

bez čísla

POR. NEORAL, ŽIKEŠ, SCHWEIZAR přes udání hesel se zapřísáhali, že o věci nic nevědí.²⁴⁾ Čekám další instrukce. ICE.

5. únor 1942

655-205-4

POR. Redaktor Dr. Em. VAJTAUER zdráva opět píše.²⁵⁾ Nařízena povinná sbírka zlatých mincí a medailí. /A

656-200-4²⁶⁾

A/ Řed. Tatra závodu dostal důvěrný pokyn, aby při opravách aut byla dána přednost autům horských útvarů. /B

657-225-4

B/ Bombardování Semtína²⁷⁾ nejvhodnější z neděle na pondělí, kdy nejméně osazenstva. Je možnost vytýčení cíle. PAR.

6. únor 1942

816-340-3

CHES. V řadě závodů Protekt. [orátu] je omezována práce a dělníci odváděni na pracovní služby do říše a Sudet. V Hradci na stavbě továrny LGK [?] zbrojařské tisíc, v jiné tři sta. /A

817-245-3

A/ Semtín²⁸⁾ v Pardubicích vysadil dočasně přes tisíc lidí. Odvolání na nedostatek uhlí. Ve skutečnosti chybějí suroviny. /B

